

İÇİNDEKİLER / 3

ÖN SÖZ / 7

i. BÖLÜM: DİNLEME/İZLEME BECERİSİNİN KURAMSAL BOYUTLARI / 11

Dinleme/İzleme /13

Dinleme ile ilgili bazı tanımlar / 14

Duyma ve dinleme / 15

Müziksel/ritmik zekâ /16

Niçin dinlemiyoruz? /18

Niçin dinlemeliyiz? / 19

Dinlemenin yararları / 20

Dinleme süreci / 22

Dinlemenin diğer öğrenme alanlarıyla ilişkisi / 24

Dinleme ve konuşma / 24

Dinleme ve okuma / 25

Dinleme ve yazma / 25

Dikkat süreleri / 26

Etkili dinleme / 28

Edilgin/pasif dinleme / 29

Etkin/aktif dinleme / 29

Etkin dinleme davranışları /34

Etkin dinlemenin temel kuralları / 34

1. Yoğunlaşma / 35

2. Empati kurma / 35

3. Kabullenme / 35

4. Bütünü anlama isteği duyma / 35

Etkin dinleme için kullanılabilir teknikler / 36

Dinleme/izleme becerisini geliştirici çalışmalar / 45

Uygulama örnekleri /46

4 ● Osman Gündüz-Tacettin Şimşek

Dinlemenin önündeki engeller / 63

Dinlediğini anlama ve gerektiğinde kullanma / 64

Dinlemenin verimliliği nasıl artırılabilir? / 65

Dinlerken not alma / 67

Bellekte tutma ve kavrama / 68

1. Tekrarlama / 68

2. Şifreleme / 69

3. Simetrikler oluşturma / 70

4. Gruplama / 70

Dinleyici türleri / 73

1. Görünüşte dinleyici / 73

2. Seçici dinleyici / 73

3. Takıntılı dinleyici / 74

4. Savunucu dinleyici / 74

5. Tuzak kurucu dinleyici / 74

6. Yüzeysel dinleyici / 74

Dinleme alıştırmaları / 76

II. BÖLÜM: DİNLEME EĞİTİMİ / 79

Dinlemenin 'abc'si / 82

Ailede dinleme eğitimi / 83

1. Ninniler / 83

2. Masallar / 85

3. Tekerlemeler / 89

4. Bilmeceler / 89

Okulda dinleme eğitimi / 90

Dinleme ortamı / 92

Türkçe derslerinde dinleme/izleme-anlama / 92

Dinlenecek/izlenecek materyallerin içeriğinde bulunması gereken özellikler / 94

Türkçe Programı'na göre dinleme/izleme öğrenme alanının amaç ve kazanımları / 95

Dinleme alıştırmaları / 97

III. BÖLÜM: DİNLEME/İZLEME TÜRLERİ / 103

1. Katılımlı dinleme/izleme / 105

2. Katılımsız dinleme/izleme / 115

3. Not alarak dinleme/izleme / 124

4. Kendini konuşanın yerine koyarak dinleme/izleme (empati kurma) / 129

5. Grup hâlinde dinleme / 134

6. Yaratıcı dinleme/izleme / 141

7. Seçici dinleme/izleme / 146

8. Eleştirel dinleme/izleme / 152

Dinleme etkinlikleri / 159

1. Eşleştir / 159
2. Atasözünü tamamla! / 161
3. Haber metnini tamamla! / 161
4. Metni tamamla! / 163
5. Metnin girişini yaz! / 164
6. Şarkıda geçen atasözlerini/deyimleri bul! / 164
7. Şiirdeki akrostişi bul! / 165
8. Düzyazıdaki akrostişi bul! / 167
9. Hikâyelerde saklı atasözlerini bul! / 169
10. Hikâyesini dinle, deyimini bul! / 172
11. Kurgu mu gerçek mi? / 176
12. Aisopos [Ezop] mu La Fontaine [La Fonten] mi? / 180
13. Yer adlarını bul! / 182
14. Yunus ne kadar hümanist? / 184
15. Deyimin hikâyesini bul! / 189
16. Bulmaca / 189
17. Kelime harmanı / 193
18. Renk havuzu / 195
19. Türkünün hikâyesini bul! / 197
20. Polisiye / 198
21. Eşini bul! / 201
22. Sözü doğru dizelim / 201
23. Şehirleri bulalım / 202
24. Hangi kelime? / 203
25. Hayal hanım / 203
26. Yazarlar ve eserler / 204
27. Hikâyeler ve kahramanlar / 207
28. Çorbaname / 210
29. Çayname / 212
30. Hikâyedeki 5N 1 K / 213
31. Atasözünün hikâyesini bul! / 216
32. Kurgula! / 217
33. Fıkra dinle! / 221
34. Bir cümleden bir masal/hikâye kur! / 221
35. Benim küçük sözlüğüm / 222
36. Deli Dumrul köprüsü / 222
37. Deyime hikâye uydur! / 223
38. Atasözüne hikâye uydur! / 223
39. Rahat ol! / 224
40. Arabalar / 224
41. Şiir dinle! / 229
42. 'Aynalı Kemer' / 237
43. 'Ezberledim gitti' / 238
44. Diyalogları tamamla! / 240
45. Fikrini belirt! / 243
46. Masal derle! / 243
47. 'Cevap soruda' / 252
48. Camide iki çocuk / 255
49. Film/oyun izle! / 257
50. Kafka'da'nın ötesinde / 257

iv. BÖLÜM: DİNLEME EĞİTİMİNDE ÖLÇME VE DEĞERLENDİRME / 263

Ölçme ve değerlendirme / 265

6 ● Osman Gündüz-Tacettin Şimşek

- a. Formlar / 265
- b. Dinleme kartları / 270
- c. Ölçekler ve anketler / 271

v. BÖLÜM: DİNLEME/İZLEME UYGULAMALARI / 277

- 1. Test çözelim / 279
- 2. Test hazırlayalım / 288
- 3. Özetleyelim / 290
- 4. Ders işleniş örnekleri / 293

Çözümler / 307

DİNLEME METİNLERİ / 335

KAYNAKÇA / 363

- a. Kuram / 363
- b. Uygulama / 365
- c. Tezler / 368
- ç. Genel ağ (İnternet) / 368

Ön Söz

Arife tarifi gereksiz bulan, dinleyenin konuşandan arif olması gerektiğini savunan bir gelenekten geliyoruz. Sahibi olduğumuz iki kulak ve bir ağızdan iki dinleme ve bir konuşma sonucunu çıkararak bir gelenektir bu.

Okuma gibi dinleme de biriktirmenin etkin bir yoludur. Dinleyerek ve okuyarak biriktirdiklerimizi, sentezlediklerimizi, çözümlediklerimizi konuşarak ve yazarak dışa vururuz.

Öyleyse dinleme eylemine aslî işlevlerini yükleyerek eğitim yoluyla kazandırılabilen ve geliştirilebilen bir beceri alanı inşa etmek durumundayız.

Dinleme, dünyaya adım attıktan sonra tanıştığımız ilk etkinlik; sesler dünyasının kapısını araladığımız, hayatın biraz da ses olduğunu keşfettiğimiz ilk alandır. Buna karşın ihmal ettiğimiz alandır aynı oranda.

Önce ailede yok edildi. Ninni dinleyerek başlayan; masal, efsane, hikâye dinleyerek devam eden süreç kesintiye uğradı. Geniş ailenin konuşkan öğretmenleri olan nineler ve dedeler ailenin dışına itildiler. Anneler ve babalar ise ilk öğretmen kimliğinden sıyrılıp daha çok sponsor rolünü benimsediler.

Okullarımızda düzenli, sistemli ve programlı bir dinleme eğitimi uygulandığını söylemek de mümkün değil. Ders kitaplarına alınan metinler, dinleme eğitiminde kullanılamayacak derecede uzun.

Biz, asırlarca dinleme odaklı bir toplum olduk. Sohbet mekânlarının varlığını başka türlü nasıl açıklayabiliriz? Günümüzde televizyon ekranlarında dinî programlar yapan ilahiyatçıların sohbetlerinin yüksek dinleyici oranlarına ulaşması, hâlâ bu genetik kodları taşıdığımız tespitini destekler niteliktedir.

Özellikle dinî çevrelerde, tasavvufla ilgili ortamlarda bir konuşmacı ve birden çok / çok sayıda dinleyici bulunur. Dinî meclislerin konuşma ve dinleme boyutları vardır. Bilgilenmeye yönelik olarak camide vaaz dinlenir, hutbe dinlenir. Konuşmacı vaizdir, imamdır, müftüdür. Dinleyen ise cemaat. Cemaat dinî bilgilerini, kültürünü dinleyerek arttırmaya çalışır. Okumanın yaygın olmadığı toplumlarda, okur yazarlık düzeyinin düşük olduğu çevrelerde okuma etkinliğinin yerini dinleme alır.

Günümüzde televizyon ekranlarındaki tartışma programlarında sık karşılaştığımız birbirini dinlemeyen, aynı anda konuşan, sesini yükselterek karşı tarafı bastırmaya çalışan insan tipleri, dinleme eğitimi konusunda yeterince başarılı olmadığını gösteriyor.

Herkesin farklı bir dil konuştuğu ve kimsenin birbirini dinlemediği/anlamadığı bir Babil kulesine nereden geldiğimiz ve bu açmazdan nasıl kurtulacağımız önemli bir sorun olarak karşımızda durmaktadır.

Batı ülkelerinde konuşma ve dinleme iç içe etkinlikler olarak değerlendirilir. Dinleme ayağı göz ardı edilerek konuşma etkinliğini açıklamak mümkün değildir.

Elinizdeki kitap, dinleme öğrenme alanını kuşatma amacıyla yapılmış çalışmalardan biridir. Ayırıcı özelliği, dinleme becerisini geliştirmeye yönelik çok sayıda özgün uygulama örneği içermesidir. Metin seçiminden uygulama örneklerine kadar özenli bir çabanın kitaba dönüştüğü söylenebilir. Dinleme etkinliklerinin birçoğu Türkçe Dersi Öğretim Programı'ndan alınmıştır.

Bu kitap, Türkçe Eğitimi bölümlerinin 5. yarıyılında okutulan dersin kitabı olarak planlanmış, YÖK'ün çerçeve programı dikkate alınarak hazırlanmıştır. Ancak anne babalar, öğretmenler ve konu ile ilgilenen herkes için bir başvuru kitabı / kaynak eser olarak da düşünülmüştür. Bu nedenle bilimsel üslubun ağırlığı yerine, rahat okunan deneme üslubu tercih edilmiştir. Yine aynı endişeyle çalışmayı dipnot kalabalığına boğmamak için yararlanılan kitap, makale, genel ağ (internet) bilgileri Kaynakça'da toplu olarak sıralanmıştır.

Kitapta bu çalışma için kaleme alınmış çok sayıda özgün metinle karşılaşılacaktır. Seçilen metinlerin olduğu kadar yazılan metinlerin de Türkçenin güzel kullanıldığı metinler olmasına özen gösterilmiştir.

Kitabı kullanacak öğretmene/öğretim elemanına önemli not: Kitaptaki uygulamaları gerçekleştirirken, metni siz okurken de, seçtiğiniz öğrenciye/öğrencilere okuturken de, CD'den dinletirken de diğer öğrencilerin kitaplarını kapamalarını ve metni dikkatle dinlemelerini sağlayınız. Öğrenciye okutacaksanız, seçtiğiniz öğrencinin metni kürsüden okumasını isteyiniz.

Kuramsal bilgileri uygulamalarla harmanlayan bu kitabın dinleme öğrenme alanına farklı bir soluk getirmesi ve öğretmenlere olduğu kadar anne babalara da yararlı olması samimi dileğimizdir.

Dinleme becerisi kazanmış, etkin dinleme becerisi gelişmiş bireylerin yetiştiği ve çoğaldığı bir topluma ulaşmak bu kitabın yazarlarının ortak hayalidir.

İlerleyen zamanlarda yine yeni ve yine özgün uygulama örnekleriyle daha da zenginleşmiş Dinleme Eğitimi kitaplarında buluşabilmek umuduyla.

Osman Gündüz-Tacettin Şimşek

Erzurum 2014